

خوب است، به مناسبت روز جهانی موزه، کمی بیشتر از موزه‌های ایران بدانیم

ایران، موزه‌های به وسعت یک کشور

۲۸ اردیبهشت روز جهانی موزه و گردشگری است. چه موقعیتی بهتر از این که نگاهی دقیق‌تر به این ساختمان‌های پرطمطراق و حساس و امنیتی بکنیم؟ به اینکه اصلاً چرا باید موزه باشد؟

موزه، نمایشگاهی برای فرهنگ و هنر و صنعت

ایکوم طی سالیان موزه‌ها را به انواع مختلفی تقسیم کرد. ممکن است یک موزه به طور تخصصی فقط یکی از این انواع را دربرگیرد یا چند نوع را با هم داشته باشد. رایج‌ترین نوع موزه که در ذهن اکثر ما هست «موزه‌های آثار تاریخی» است؛ البته این پیش فرض ذهنی چیز عجیبی نیست، وقتی موزه در ابتدا برای حفظ آثار تاریخی بوده است. هر کشوری هم با توجه به تاریخ و جغرافیایش موزه‌های تاریخی باستانی بزرگ و کوچکی دارد. انواع دیگر شامل موزه‌های هنری، تخصصی، علمی و صنعتی هستند. موزه‌های علمی از آثار و یافته‌های طبیعی نگهداری می‌کنند که بشر در ساخت آنها نقشی نداشته اما میراث بشریت محسوب می‌شود. موزه‌های صنعتی، محلی برای نمایش پیشرفت انسان‌ها در طول قرن‌هاست که چطور از بشری ابتدایی به این زندگی مرفه و صنعتی امروزی رسیده است. این موزه‌ها می‌توانند همزمان محفل افتخار و سرافکندی بشریت باشند. در آنها هم ایده و اختراع و پشتکار نشان داده می‌شود و هم رد تخریب و خودخواهی نوع انسان نسبت به جهان و هم نوع خودش دیده می‌شود. موزه‌های هنری هم مکانی هستند برای اینکه هر بار یادی از آن زمانی بکنیم که خداوند به خودش گفت فتبارک الله احسن الخالقین! به هر حال گاهی خوب است به خلاقیت‌ها و کمالات خودمان هم بنازیم.

ایران، موزه‌ای به وسعت یک کشور

وقتی در سرزمینی زندگی کنید که قدیمی‌ترین تمدن بشری در آن به هشت هزار سال پیش می‌رسد، پس عجیب نیست که جای جای این سرزمین انواع بناهای تاریخی و یادگارهای قدیمی را بتوانید پیدا کنید. تا همین دوسه دهه پیش و قبل از هجوم مظاهر نوین گرایی به زندگی مان، ما همه آن آثار تاریخی را زندگی می‌کردیم و اگر هم موردی از بیرون فرهنگ و تاریخ مان وارد می‌شد در زندگی خود استحاله‌اش می‌کردیم. با این حال، کمی غور و ریزبینی در این یادگارها باعث می‌شود از همان کوزه و کاسه سفالی که روزگاری کنارشان گذاشتیم هم شگفت‌زده شویم. وقتی پی می‌بریم که مثلاً حکمت این کوزه سفالی چه بوده و نقش برجمانده رویش چه داستانی را بر ایمان نقل می‌کرده، باید به احترام اجدادمان دست به سینه بایستیم. موزه‌ها به حفظ این حس احترام و شگفتی کمک می‌کنند. کمک می‌کنند با نگاهی به گذشته، خوبی‌های قبل را تکرار کنیم و اشتباهات قدیمی را دوباره مرتکب نشویم و در مسیر آینده سریع‌تر پیش برویم.

عنبه عیار

نویسنده

موزه‌های تاریخی ایران

معروف‌ترین موزه تاریخی ایران، موزه ایران باستان است که اولین موزه ایران هم محسوب می‌شود. این موزه با نام رسمی موزه ملی ایران، سال ۱۳۱۶ افتتاح شد و شامل آثاری از دوران پارینه‌سنگی تا پیش از اسلام است. ساخت بخش پس‌اسلامی این موزه از سال ۱۳۲۹ شروع شد اما به خاطر مشکلات متعدد، سال ۱۳۷۵ راه‌اندازی شد. موزه ملی از همان ورودی، ساختمانی جذاب و اصیل است. آندره گدار فرانسوی سردر موزه را به شکل ایوان تیسفون ساخت تا کاملاً رنگ و ورخی ایرانی و باستانی داشته باشد. قدیمی‌ترین اثر حاضر در این موزه دست‌ساخته‌ای از سنگ کوارتز است که قدمت آن به یک میلیون سال قبل برمی‌گردد. آثار انسان دوران نئاندرتال و ابزار زندگی و شکار آنها که تا ۱۲ هزار سال قدمت دارند هم در بخش پارینه‌سنگی موزه نگهداری می‌شود. این آثار در فلات مرکزی ایران یافت شده‌اند. ظروف سفالی، مفرغی، آهنی و زرین، پیکرک‌ها و مجسمه‌های گلی و سنگی و فلزی، مهرها و سکه‌ها، زیورآلات و البته مجسمه مرد نمکی از جذابیت‌های این موزه هستند. در بخش اسلامی هم آثار نفیسی مثل کتب خطی، دلربایی می‌کنند. موزه ایران باستان در خیابان سی‌تیر قرار دارد. این خیابان جزو محله‌های قدیمی تهران است و کمتر از یک دهه است که یکی از پاتوق‌های غذاهای خیابانی تهران هم شده. از طرفی این موزه با خیابان باب‌همایون که یکی از خیابان‌های منتهی به بازار بزرگ تهران است و دیگر پاتوق غذاهای خیابانی تهران به حساب می‌آید، فاصله چندانی ندارد. می‌توانید با یک برنامه‌ریزی خوب در یک روز حال و هوای ایران باستان را با چاشنی فست‌فود و غذای سنتی و خوراکی چینی و هندی و مکزیکی همراه کنید.

موزه آب یزد

شهر یزد با آن رنگ خاکی زنجبیلی محله‌های قدیمی‌اش، خود یک موزه زنده است. شهری که در دل کویر از هزار سال قبل سربرآورده و همواره شهر خدا بوده است. پس شاید بیزره نباشد اگر در این شهر به جای موزه تاریخی به دنبال موزه‌ای از انواع دیگر باشیم. سال ۱۳۷۹، موزه‌ای از انواع دیگر باشیم. سال ۱۳۷۹، در اولین همایش بین‌المللی کاریز، موزه آب در خانه کلاه‌دوزها کار خود را شروع کرد. موزه آب یزد تنها موزه آب ایران نیست. در کشوری که بخش وسیعی از آن کویر است، آب همواره ارزشمند است. وجود موزه‌های آب عجیب نیست اما جذابیت این موزه آب، عبور یک رشته کاریز یا قنات چند صد ساله از زیر آن است که هنوز هم فعال است. خانه کلاه‌دوزها سال ۱۲۶۹ در پنج طبقه ساخته شد. دو طبقه آن زیر زمین است که محل عبور کاریز و نگهداری مواد خوراکی بوده است. طبقه میانی یا سطح سوم اقامتگاه تاپستانه بوده که با وجود فضای پرآب زیرش، محلی خنک برای زندگی در گرمای کویری یزد فراهم می‌کرده است. سطح چهارم که همان طبقه همکف است هم محل زندگی همه افراد خانه در بقیه ایام سال بوده و در نهایت سطح آخر که پشت بام خانه است. در این خانه لوله‌کشی‌های ۱۵۰ ساله را می‌توان دید. هنر قنات‌سازی و استفاده هوشمندانه و طبیعت‌دوست از آب، هنری به غایت ایرانی است که در شهرهای گرم ایران به وفور احداث می‌شود. نوع رابطه مردم کویر با آب به حدی لطیف و پیر احترام بوده که حتی در امور انسانی و آیینی آنها هم متبلور شده است. در اسنادی که در این موزه به نمایش گذاشته شده، اسنادی از مهریه کردن آب یا دادن حقا به بیشتر به زنان و کودکان بی‌سرپرست می‌بینیم.

موزه خودروهای کلاسیک - کرج

این موزه عمر زیادی ندارد. سال ۱۳۸۲ بود که در فضای مسقف ۱۰ هزار مترمربعی افتتاح شد. در حال حاضر ۴۵ خودرو کلاسیک و قدیمی، سه موتور و دو کالسکه در این موزه به نمایش گذاشته شده است. این ماشین‌ها قبلاً در کاخ‌های پادشاهی مختلف بخش بوده‌اند و حالا در یک مکان جمع شده‌اند. حتی چند خودرو این موزه بسیار نادر هستند و در جای دیگری از جهان یافت نمی‌شوند. کالسکه ناصرالدین‌شاه که روز آخر عمرش با آن به زیارت رفت و پس از ترور جسدش را با همان کالسکه برگردانند، رولز رویس اختصاصی احمدشاه که از آنها فقط ۱۸ عدد تولید شد و تنها همین ماشین احمدشاه ضدگلوله ساخته شد، مرسدس بنز K۵۰۰ که از اولین ماشین‌های سوپراسپرت جهان بود، لیموزینی که شش کیلو طلا در آن به کار رفته و ماشینی که سه کمپانی بزرگ پورشه و بنز و فولکس واگن با هم ساختند اما از آن استقبال نشد، از جمله موارد خاص این موزه است. این استراحتگاه دائمی پیشکسوتان صنعت خودرو جهان، محلی است برای عشق بازی کلاسیک‌دوست‌ها. پس حتماً قبل از رفتن تهییدات لازم از جمله شربت شیرین برای جلوگیری از افت قند را هم لحاظ کنید.

موزه فرش

فرش، این صنعت تمام ایرانی، اگرچه این روزها در بازارهای رقابتی نتوانسته خود را آن‌چنان که باید مطرح کند، اما چنان گذشته درخشانی دارد که هر وقت کسی دنبال اصالت و ظرافت و زیبایی باشد ناگزیر از مراجعه به فرش ایرانی است. حضور فرش ایرانی در تاریخ و ادبیات مستند است. همه ملل باستان از وجود دست‌باافته‌ای به این زیبایی همواره در شگفت بوده‌اند. سند قدیمی‌ترین فرش جهان، پایریک با ۲۵۰۰ سال قدمت به نام ایران خورده است. هر شهر و منطقه ایران سبک و نقشه و بافت خودش را دارد. تاریخ بلند و نقش‌های متنوع فرش ایرانی یعنی مجموعه‌ای تمام‌نشدنی و منحصر به فرد از این هنر و صنعت که جمع همه اینها در موزه فرش ایران در خیابان فاطمی تهران، در معرض تماشا است. جذابیت موزه فرش از همان بنایش شروع می‌شود. عبدالعزیز فرمان‌فرمایین طراح بنا، در نهایت ذوق، ستون‌های بیرونی آن را شبیه دار قالی طراحی کرده است. این موزه سال ۱۳۵۶ افتتاح شد و در طبقه محل نمایش‌های دائمی و موقتی فرش و گلیم است. مجموعاً ۱۵۰ فرش و قالی نفیس از قرن نهم هجری تا دوران معاصر در بخش دائمی در پیش چشم بینندگان قرار گرفته است. این موزه در ضلع شمالی پارک لاله، یکی از بزرگترین پارک‌های تهران است و اگر در این روزهای بهاری به تماشا موزه می‌روید می‌توانید از زیبایی فریبنده پارک لاله هم بهره‌بردار.

موزه پارس شیراز

عمارت کلاه فرنگی، آرامگاه و کیل، باغ شاهزاده یا باغ حکومتی از جمله اسم‌هایی است که برای این بنای قدیمی و هشت ضلعی به کار می‌رود. این بنا که زمانی به دستور کریم‌خان برای پذیرایی از میهمانان حکومتی و سفرای خارجی ساخته شد، خود به تنهایی سرتا پا جذابیت است. تزئینات کاشیکاری گل و مرغ، لچکی‌های کاشیکاری شده و روایت شکارگاه و به تخت نشستن حضرت سلیمان در نقاشی‌ها برای دل بردن از هر بیننده‌ای کافی است. این

عمارت وسط یک باغ ایرانی با آب‌نماهای زیبایش است. حال تصور کنید در این فضای رؤیایی و پر آب و برگ که در بهار هوایش مملو از عطر بهارنارنج است، تماشای اشیای قدیمی چه لذت دوچندانی دارد. این عمارت سال ۱۳۱۵ با تلاش علی اصغر حکمت شیرازی و دو نفر دیگر به عنوان اولین موزه خارج از تهران ثبت و تأسیس شد. آثار تاریخی این موزه از شش هزار سال پیش تا دوران نزدیک‌تر به معاصر را در بر می‌گیرد. سکه‌ها، نقاشی‌ها، الواح قدیمی، سلاح‌ها از جمله شمشیر کریم‌خان و قرآن هفده من از جمله اشیای حاضر در موزه پارس هستند.

موزه موسیقی اصفهان

اصفهان این اصیل نشسته بر پهنه کویر و ایندرو، نه تنها چشم‌نواز که گوش‌نواز هم هست. اصلاً اصفهان را قبل از نقش جهانش باید با همه آوازهای داوودی زیریل‌های تاریخی‌اش شناخت. در چنین شرایطی، سال ۱۳۹۴ موزه‌ای در این شهر تأسیس شد که بحق برای همین شهر است. موزه موسیقی اصفهان، جزو محبوب‌ترین مکان‌های دیدنی این شهر است و حتی شهرت بین‌المللی دارد. این موزه یکی از موزه‌های خصوصی کشور است که دو موسیقیدان علاقه‌مند، مهرداد جیحونی و شهریار شکرانی آن راه‌اندازی کردند تا از هنر موسیقی

ایران بگویند. موزه موسیقی از پنج تالار تشکیل شده: دو تالار سازهای ملی و سازهای محلی که از همه ایران سازهایی به نمایش درآمده؛ تالار سرآهنگان که بزرگان موسیقی ایرانی را معرفی کرده؛ تالار موسیقی‌سرا که گوشتان را به نوازش موسیقی سنتی زنده میهمان می‌کند و تالار سازسازی که نحوه ساخت هر یک از سازهای ایرانی را نشان می‌دهد. این موزه جایزه بهترین موزه خصوصی ایران را از ایکوم دریافت کرده است. محل قبلی موزه در منطقه زیبای جلفا بود اما بعد از تعطیلی‌های گران‌بانی نقل مکان کرده و به چهارباغ عباسی و در محوطه کاخ هشت‌بهشت رفته است. واقعاً دیدن این موزه هم فال است و هم تماشا.

وقتی در سرزمینی زندگی کنید که قدیمی‌ترین تمدن بشری در آن به هشت هزار سال پیش می‌رسد، پس عجیب نیست که جای جای این سرزمین انواع بناهای تاریخی و یادگارهای قدیمی را بتوانید پیدا کنید